

МЕТОДОЛОГІЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

У статті сформовані методологічні основи дослідження постулу політичного знання. Проаналізовано ключові методологічні варіації реконструкції розвитку символічної системи політичної реальності. Започатковано дослідження методології реконструкції розвитку політичної науки, що була сформована на основі теоретико-методологічних варіацій І. Лакатоса та П. Феєрабеда. Запропоновано схему аналізу закономірностей розвитку політичної науки.

Ключові слова: понятійна структура, політична реальність, політична наука, ядро, науково-дослідницька програма.

Дослідження формування системи наукових знань займають провідне місце у сучасному філософсько-аналітичному дискурсі. Сьогодні в розкритті механізмів народження знань бачиться не лише можливість прогнозування векторів розвитку сучасних наук. У можливості пізнання глибин процесу формування символічної структури вбачається і майбутнє раціональних методів трансформації предметно-практичної реальності. Проте коли вже більше століття філософи шукають ключі до пізнання реальності у структурі мови, фізики намагаються віднайти причини поразок у символічних рамках власної науки, суспільства розвиваються навмання. Соціально-політичне знання не розуміє основ своєї раціональності, а отже, і не бачить майбутнього предметно-практичної реальності, означеної втіленням власних моделей.

Популярність методологічних варіацій К. Поппера, І. Лакатоса, П. Феєрабеда, Г. Башляра свідчать про актуальність проблематики, озвученої філософією науки. Проте їх прийнято екстраполювати переважно лише на поле аналізу динаміки розвитку понятійних структур природничих наук. Натомість специфіка розвитку соціальних дисциплін, механізми систематизації їх дискурсивних практик залишаються поза межами сутнісного аналізу.

Система наукових знань відіграє визначальне місце у притаманній сучасному світу, активно діючій у предметно-практичному полі буття символічній структурі. Генеалогія розвитку системи наукових знань соціально-політичного простору у своєму дослідженні розкриває сутність не лише концептуальних, але й значною мірою інституційних трансформацій політичної реальності. Тому в рамках нашого

дослідження проаналізуємо методологію вивчення реконструкції розвитку наукових конструктів (зміну одних науково-дослідницьких програм іншими), тобто методологію реконструкції розвитку політичної науки.

«Якби ми побудували географічну модель історії розвитку політичної науки у вигляді кривої, яка відображала б прогрес політики протягом століть, то почати її варто було б із зародження цієї науки в Стародавній Греції. В епоху розквіту Стародавнього Риму крива спрямувалася б дещо вгору, потім йшла б приблизно на одному рівні весь період Середньовіччя, суттєво зросла б у часи Ренесансу та зробила б різкий стрибок у ХХ, коли політична наука набула істинно професійного характеру. Ця крива відобразила б також і якісні вдосконалення уявлень щодо двох базових проблем політичної науки: щодо властивостей політичних інститутів та критеріїв їх оцінки» [1].

У цьому дослідженні хотілося б розглянути динаміку зростання наукового бачення тієї реальності, яку ми називаємо політичною. Проте визначаючи політичну науку власне наукою, ми здебільшого акцентуємо увагу на розумінні наукового мислення загалом як певного специфічного виду людської діяльності та на експлікації смислу його розвитку.

Сьогодні, існуючи у полі псевдотеоретичної визначеності, ми вже не помічаємо тих нових смислів науки, які полягають у тотальності істини, у тому, що колись було прерогативою власне ідеологічних конструктів. Як зазначає П.К. Феєрабед, така собі всезагальна «віра в раціональність» змушує нас дедалі частіше аналізувати підстави такої віри, зрештою, як і істинність такої раціональності. Тобто наука як «тотальна істина» повинна розглядатися як один з основних критеріїв аналізу, надто коли ця наука безпосередньо пов'язана з практикою і віра у її істинність нічим не відрізняється від віри в істинність ідеології. Те, що ми називаємо наші теоретичні конструкти раціональними, не обов'язково експлікує їх каузальну причинність з істиною реального фактуального світу.

Так, свого часу в політичній історії введення в практичний дискурс К. Марксом терміну «ідеологія» змусило його також і започаткувати теоретичний аналіз відмінностей у поняттях ідеології та науки. К. Маркс вирішив цю проблему простим відділенням своєї «істинної» соціальної науки від «збоченої» ідеологічності тодішнього мислення. Згодом у своїх дослідженнях наукового мислення К. Мангайм, К. Гірц, П. Рікер намагалися вивільнити соціальну науку з під ідеологічних упереджень. Проте сьогодні ми повинні розуміти ту специфіку соціальних наук, що полягає не стільки у її соціальній визначеності,

скільки у домінантному впливі у полі усіх можливих мисленневих конструктів. Ця домінація сьогодні можлива тому, що наука визнається єдиним можливим раціональним механізмом інтерпретації реальності.

У своєму аналізі наукового розвитку ми звернемося переважно до його розуміння Імре Лакатосом та Полем Феєрабедом, поєднуючи раціоналізм загального наукового розвитку з методологічним анархізмом, більш притаманним політичній науці.

І. Лакатос повертає нас до розгляду наукових революцій головним чином як раціонально реконструйованого процесу. Якщо з точки зору К. Поппера «зміна наукового знання раціональна або, в крайньому випадку, може бути раціонально реконструйована» [3], то з точки зору того-таки Т. Куна зміна наукового знання від однієї «парадигми» до іншої полягає у такому собі містичному перетворенні, у якого немає і не може бути раціональних правил. У цьому випадку може йтися швидше про предмет психології відкриття, коли зміна наукового знання схожа на зміну релігійної віри.

«Зіткнення поглядів Поппера і Куна, – зазначає І. Лакатос, – це не просто суперечка з приводу окремих деталей епістемології. Вона зачіпає головні інтелектуальні цінності, її висновки належать не лише до теоретичної фізики, але й до *мени розвинутих у теоретичному відношенні соціальних наук*, як, зрештою, і до моральної та політичної філософії. Варто зазначити, якщо навіть у природознавстві визнання теорії залежить від кількісної переваги її прибічників, сили їх віри та «голосових зв'язок», що ж залишається соціальним наукам? Отже, істина базується на силі. Потрібно визнати, що якими б не були наміри Т. Куна, його позиція нагадує політичні лозунги ідеологів «студентської революції» або ж кредо «релігійних фанатиків» [3].

У чому ж полягає критика І. Лакатоса, критика не лише фальсифікаціонізму, будь він наївним методологічним чи догматичним фальсифікаціонізмом, але й наївного фалібілізму, тобто тих аспектів погляду на еволюцію наукового знання, які містяться як у роботах К. Поппера, так і роботах усіх його критиків, зокрема і Т. Куна.

Цікавим та одним з перших методологічних підходів до реконструкції наукового знання є догматичний фальсифікаціонізм, який є, як можна стверджувати, правонаступником джастифікаціонізму. Останній полягає у розгляді наукового знання, яке базується виключно на доказово обґрунтованих висловлюваннях. «Визнаючи, що суто логічна дедукція дає можливість лише виводити одні висловлювання із інших (переносити істинність), проте не обґрунтовувати (встановлювати) істинність, вони по-різному

вирішують питання щодо природи тих висловлювань, істинність яких встановлюється та обґрунтовується позалогічним чином» [3]. До представників такого підходу відносять як класичних інтелектуалістів (у більш вузькому сенсі «раціоналістів»), так і класичних емпірицистів. Тоді як сталося, що якщо перші допускають різноманітні, то рівною мірою є надійними типи «позалогічного» обґрунтування: інтелектуальну інтуїцію, досвід тощо, а інші ж натомість вважають таким обґрунтуванням не надто велику кількість «фактуальних висловлювань», які експлікують «встановлені факти» [3]. Значення істинності таких висловлювань встановлюється досвідним шляхом, але усі вони утворюють емпіричний базис науки. І. Лакатос зазначає, що усі джастифікаціоністи незалежно від того, інтелектуалісти вони чи емпірицисти, погоджуються у тому, що «одиночного висловлювання, яке виражає встановлений факт, достатньо для заперечення універсальної теорії, проте лише небагато з них наслідуються стверджувати, що кінцевої кон'юнкції фактуальних висловлювань достатньо для «індуктивного» доказу універсальної теорії. Джастифікаціонізм, який вважав знанням лише те, що доказово обґрунтовано, був домінуючою традицією раціонального мислення протягом століть» (курсив – К.О.) [3]. Той самий скептицизм є нічим іншим, як наслідком такого розуміння, він фактично заперечує істинність висловлювань та теоретичних конструктів на підставі низького рівня їх реального доказу. Коли не існує актуально визначеного знання, його не існує взагалі.

Що ж відбувається на практиці з такими методами. І одні й інші зазнають поразки: кантіанці стають безсилі перед досягненнями неевклідової геометрії та не ньютонівської фізики, емпірицисти ж не справляються з фактом логічної неможливості виключно емпіричного обґрунтування знання (ще кантіанці виявили, що жодне наукове висловлювання не може бути повністю обґрунтованим фактами, та індуктивна логіка, як і будь яка інша, не може збільшити зміст знання, гарантуючи разом з тим його безпомилковість [3]).

Так, наприклад, розвиток емпіричних досліджень у галузі політичних наук, якими у ХХ ст. інтенсивно займалася Чиказька школа, зокрема Ч. Меррієм, Г. Лассуел, Г. Госнелл, Хатчінс, К. Райт, Л.Д. Вайт та ін., призвів, зрештою, до домінації емпірицизму як методу наукового аналізу, знівелювавши практично значення здобутків політичної філософії та тодішньої теоретичної політології. Це, як пише Г. Алмонд, призвело до відставки та переходу в інші дослідницькі університети провідних учених, включаючи Джорджа Герберта Міда. Згодом політична наука у США періоду Світової війни ще довго

знаходилась на початковому рівні збору та інтерпретації емпіричних даних, про що говорить тривалий період домінування біхевіоризму як напрямку досліджень у політичній науці. Проте висновки, які були отримані в ході досліджень вченими-біхевіористами в процесі систематизації виявилися непридатними для формування якогось нового погляду на перебіг політичних процесів, проте були корисними для теорії як дані фактично не великої кількості одиничних випадків.

Висновок про те, що всі теорії в рівній мірі не можуть мати доказового обґрунтування, намагається подолати пробабілізм. У відповідності із розумінням батьків пробабілізму усі теорії володіють різним рівнем вірогідності по відношенню до наявного емпіричного підтвердження. Але як би не намагалися теоретики подолати наявні методологічні негаразди, той факт, що за загальних умов усі теорії є теоріями з нульовою вірогідністю незалежно від кількості підтверджень, є, мабуть, найбільш верифікованим висловлюванням. К. Поппер обґрунтував те, що всі теорії не лише однаково необґрунтовані, але й однаково вірогідні.

Повернімося до суті догматичного фальсифікаціонізму. У відповідності із цим підходом науку розуміють як таку, яка не може обґрунтувати жодну теорію. Проте не будучи в змозі довести, наука може спростувати, а це означає, що тут допускається існування фундаментального емпіричного базису – певної кількості фактуальних висловлювань, кожна з яких може слугувати фальсифікатором будь-якої теорії. Тобто «науковими» є не тільки ті висловлювання, які доказово обґрунтовані фактами, але й ті, які лише спростовані, тобто знаходяться у невідповідності із деякими фактуальними висловлюваннями, іншими словами, «наукові» висловлювання повинні мати не порожню кількість потенційних фальсифікаторів [3]. Натомість це продукує класичні проблеми демаркаціонізму, коли нефальсифіковані висловлювання, тобто такі, які не можуть бути спростовані за допомогою емпіричного матеріалу, автоматично зараховуються до групи «метафізичних», що, власне, повністю спростовує їх науковість.

Все це нібито зрозуміло і закономірно, проте не закономірніше, ніж його спростування. Догматичний фальсифікаціонізм засновується на не реальних фактах та надто вузькому критерію демаркації між науковим та ненауковим знанням. Першою його основою є висловлювання щодо існування детермінованої специфікою людської психіки демаркаційної лінії між теоретичними висловлюваннями та фактуальними спостереженнями; другою – ствердження того, що висловлювання, яке у відповідності із психологічним критерієм

фактуальності може бути віднесене до емпіричного базису, вважається істинним. Як зазначає І. Лакатос «психологія заперечує перше, логіка – друге». Дослідження Г. Галілея, який обґрунтував теорію М. Коперника за допомогою сумнівної тогочасної оптичної теорії, змушує нас замислитися над беззаперечністю теорії людського сприйняття, психіки і т. д., досконалість яких навряд чи можна абсолютизувати. «Причина у тому, що немає та не може бути відчуттів, не обтяжених очікуваннями, і відповідно, немає ніякої істинної (тобто психологічної) демаркації між висловлюваннями спостереження та теоретичними висловлюваннями» [3]. Другим, більш суттєвим спростуванням є факт неможливості обґрунтування фактуального висловлювання експериментальним способом. Висловлювання можна виводити одні з інших, проте неможливо їх вивести із фактів. Намагатися довести висловлювання, посилаючись на чуттєві показання, це те ж саме, як доводити свою правоту, стукаючи кулаком по столі [3]. Якщо фактуальні висловлювання не можуть бути підтвержені, тоді вони можуть бути помилковими. Проте якщо вони можуть бути помилковими, тоді конфлікт між теоріями та фактуальними висловлюваннями не обов'язково означає «фальсифікацію», це може бути просто невідповідність. Можливо, уява відіграє значнішу роль при формування теорій, ніж «фактуальних висловлювань», проте помилковими можуть бути як одні, так і інші.

Наприклад, у політичній науці прийнято розглядати значну кількість концепцій феномену влади, проте за умов такої демаркації одні ми сприймаємо як повністю наукові, а інші – як менш верифіковані, як наукові частково. Чітка емпірична база, якій завдячують концепції Ф. Хантера та Р. Даля, протиставляє їх практично метафізичним висловлюванням М. Фуко про владу без суб'єкта, зрештою, так само, як і системній концепції влади Т. Парсонса. Репутаційний метод Ф. Хантера, а надто метод експлікації суб'єкта прийняття рішень, який вводить Р. Даль, аналізуючи наявність владної ініціативи *postfactum*, ми можемо фальсифікувати виходячи з аналізу емпіричних даних. Натомість аналіз влади як «влади для» у Т. Парсонса, Х. Аренд чи М. Фуко, об'єктивно призводить нас до конструювання універсальних теорій, які а-ргіогі не можуть бути фальсифікованими, надто коли вони будуються ще й на висловлюваннях типу: «Влада знаходиться усюди; не тому, що вона охоплює все, а тому що вона виходить звідусіль» [6, 105].

Ще однією важливою умовою, що змушує нас замислитися над значенням цього виду фальсифікаціонізму, є специфіка універсальних

ймовірнісних теорій, зрештою, як і теорій з обмеженням *ceterisparibus* [3], у випадку яких спростування теорії можливе лише за умови спростування таких обмежень. Суть полягає в тому, що подібні теорії не мають емпіричного базису, а отже, не можуть бути сфальсифіковані (що можна побачити на прикладі новітніх теорій влади). Будучи прихильниками догматичного фальсифікаціонізму, ми змушені визнати подібні теорії метафізичними – псевдонауковими.

Наступним видом фальсифікаціонізму є методологічний фальсифікаціонізм. Проблема існування емпіричної науки, у випадку коли її спростування можливе лише як спростування логічне, приводить нас до власне методологічного фальсифікаціонізму як певного різновиду конвенціоналізму.

Методологічний фальсифікаціоніст розуміє, що в експериментальній техніці, якою він користується, наявні помилки, у світлі яких інтерпретуються факти. Та все ж, застосовуючи ці теорії, він розглядає їх в певному контексті не як теорії, які необхідно перевіряти, а як неproblemатичне вихідне знання, яке ми сприймаємо (на ризик) як беззаперечне на час перевірки цієї теорії.

Так, наприклад, для політичної концепції неореалізму К. Волца неproblemатичним вихідним знанням були базові принципи реалістської парадигми у поєднанні з теорією системного розвитку. Значення держави-актора, яке заперечує, до прикладу, Г. Моргентау, в системі міжнародних відносин, її прагнення до домінації в структурі міжнародних процесів та закономірність такого впливу визнаються у рамках реалістської концепції конвенціоналістськими висловлюваннями та, відповідно, не піддаються спростуванню. Згодом внаслідок залучення міждисциплінарної методології неореалізм збагатився великою кількістю гіпотез *ad hoc*, таких як теорія циклів Дж. Моделскі, У. Томпсона (еволюційна теорія циклів), теорія гегемоністичної стабільності Р. Гілпіна, «наступальний» (offensive) реалізм, «реалізм ідентичності» (sidentityrealism), периферійний реалізм та ін. Таким чином, ряд таких гіпотез мав не лише практичне значення для життєздатності дослідницької програми, але й сприяв відкриттю значної кількості нових емпіричних горизонтів.

Таким чином, виходячи із недоліків вищеприписаних методів, Імре Лакатос пропонує нову методологію дослідницьких програм, базуючись на необхідності раціональної реконструкції процесу наукового розвитку. Для цього І. Лакатос розвиває метод фальсифікаціонізму до так званого «витонченого фальсифікаціонізму» [3], який долає недоліки фальсифікаціонізму Карла Поппера. З іншої боку, цей метод дозволяє говорити про власне раціональну

реконструкцію розвитку наукових теорій, на відміну від парадигмального містицизму Томаса Куна.

Перше, про що варто зазначити, – це розуміння І. Лакатосом наукового розвитку як певної боротьби «науково-дослідницьких програм», кожна з яких складається з «ядра», тобто певних апріорних істин (найбільш фундаментальних та значимих для теорії фактуальних висловлювань), та «захисного поясу» – допоміжних гіпотез (гіпотеза *dhoc*¹).

Витончений фальсифікаціонізм передбачає реконструкцію наукового розвитку як раціонального процесу, який необхідно зумовлений рядом його особливостей. Першою та найбільш необхідною умовою фальсифікації теорії є розгляд її історичної ретроспективи. Застосування І. Лакатосом поняття «науково-дослідницькі програми» передбачає можливість спростування окремої її теорії лише за умови спростування усєї програми. Тобто фальсифікується певний прогресивний ряд теорій. Іншою умовою є необхідна наявність альтернативної теорії, яка: 1) пояснює та містить у собі неproblematicну частину знання попередньої теорії; 2) призводить до відкриття нових фактів. «Будемо вважати, що теоретично прогресивний ряд теорій є також емпірично прогресивним (або «конструює емпірично прогресивний зсув проблеми»), якщо яка-небудь частина цього додаткового емпіричного змісту є підкріпленою, тобто якщо кожна нова теорія призводить до дійсного відкриття нових фактів. Нарешті, назвемо зсув проблеми прогресивним, якщо він і теоретично, і емпірично прогресивний, та регресивним – якщо ні. Витончений фальсифікаціонізм таким чином, переносить проблему з оцінки теорії на оцінку ряду (послідовності) теорій. Не окремо взятую теорію, а лише послідовність теорій можна назвати науковою або ненауковою» [2]. Натомість якщо для вирішення протиріччя між попередньою теорією та контрприкладом ми пропонуємо таку теорію, яка замість збільшення наукового змісту дає лише, переінтерпретацію, то протиріччя вирішуються суто вербальним, ненауковим чином. Цей

---

¹Adhoc гіпотеза, адгок-гіпотеза (*adhochoypothesis*) – припущення, що приймається спеціально для опису або пояснення окремого явища і систематично не пов'язане з попереднім знанням про нього. У методології науково-дослідницьких програм І. Лакатоса гіпотеза з «захисного поясу», що стосується лише цього випадку, тобто охороняє «жорстке осердя» дослідницької програми від певного контрприкладу.

факт пояснений науково, якщо разом з ним пояснюється також і новий факт.

Таким чином, І. Лакатос бачить розвиток наукових програм як раціонально конструйований процес, на відміну від містики парадигмальних змін у Томаса Куна. Також таким методом долаються залишки конвенціоналізму у фальсифікації К. Поппера та грубого емпірицизму. Теорія не є сфальсифікованою тоді, коли її *ad hoc* гіпотези спростовуються емпірично, без логічної реконструкції процесу формування теорій в рамках однієї програми. Натомість вона і не є неспростовною у світлі угоди наукового товариства, що заснована на авторитеті апріорних фактуальних висловлювань ядра цієї програми. Такий аналіз дає нам підстави стверджувати, що певна програма прогресує чи регресує, виходячи з того-таки аналізу науковості нових контр-прикладів її теорій.

Отож цілком логічно ми можемо стверджувати, «що розвиток деякої дослідницької програми може бути розпочатий самим абстрактним ствердженням» [3]. Далі цій програмі визначено пережити усі поразки допоміжних гіпотез, допоки перспектива відмови від її ядра не трансформується в його еволюцію з фактом підтвердження якоїсь однієї гіпотези, яка «перетворить послідовність поразок в історію гучних перемог».

Натомість евристика ядра програми постає у І. Лакатоса у двох іпостасях: як негативна і як позитивна. Остання позитивна евристика передбачає стимулювання наукового зростання висловлюванням, яке фактично не верифікується, але детермінує зміну уявлення про значення окремих фактуальних висловлювань старої дослідницької програми. Така теорія схожа на «рослину, яку посадили на сприятливий ґрунт, який згодом підпорядковує її собі». Тому просуваючи ймовірно фальсифіковану теорію, ми стимулюємо науковий розвиток навколо неї, проте таке може тривати лише доти, поки триває зростання знання (відкриваються нові факти), в протилежному випадку апологетика потворності стає ірраціональною. Висуваючи нову теорію, науковець не може не знати її слабких місць та можливостей фальсифікації, проте сама її експлікація стає стимулом розвитку. Це видається більш раціональним з точки зору історика науки, ніж, скажімо, висловлювання Т. Куна типу: «Нормальна наука, на розвиток якої змушені витратити увесь свій час більшість вчених, засновується на припущенні, що наукове співтовариство знає, яким є навколишній світ. Багато успіхів науки народжуються з бажання співтовариства до захисту цього припущення, і якщо це необхідно – то досить дорогою ціною» [3]. «Коли спеціаліст не може більше уникнути

аномалій, які руйнують існуючу структуру наукової практики, – починається *нетрадиційне дослідження*, яке у кінцевому варіанті призводить усю цю галузь науки до нової системи приписів, до нового базису для практики наукових досліджень» [3]. Звучить не надто переконливо.

Можна сказати, що в історії розвитку політичної науки, таких нефальсифікованих висловлювань, які спричиняли зміну наукового бачення проблеми та відкриття нових фактів, було досить багато. Ш.-Л. Монтеск'є, аналізуючи діяльність парламенту Англії, став фактично апологетиком парламентаризму, а згодом його абсолютно хибне розуміння структури та особливостей британського виборного органу призвело фактично до остаточного повороту європейської політичної думки у бік ліберальної теорії політики.

Інше питання, яке постає перед нами в контексті будь-якої реконструкції знання, – це питання методологічних каркасів. Очевидно, що позиція І. Лакатоса знаходиться в іншій площині із концепціями всезагальної понятійної визначеності як наслідку домінації однієї мисленнєвої парадигми (Т. Кун). «Ніяку природну історію, – пише Т. Кун, – не можна інтерпретувати, якщо відсутнє хоча б в неочевидному виді переплетення теоретичних та методологічних передумов, принципів, які допускають відбір, оцінку та критику фактів» [3]. У цьому контексті найбільш цікавими є погляди послідовника І. Лакатоса П. Феєрабеда.

П. Феєрабед як представник методології «анархізму» зазначає, що сьогодні найсуттєвішою проблемою є «наука-міф», яка претендує на всезагальність та істинність. Сьогодні єдиною найсильнішою вірою західного суспільства, після краху релігійних та модернових ідеологічних конструктів, є віра у раціональність. Якщо популяризувати «наукову» обґрунтованість ідеї Бога, ввівши цей модуль у сферу наукового дискурсу, суперечність однієї трансцендентальної реальності можна буде зняти в мисленні домінуючої соціальної групи. «Не говорять так: існували люди, які вірили, що Земля крутиться навколо Сонця, а інші вважали її поле сферою, яка вміщувала Сонце. А проголошують: Земля крутиться навколо Сонця, а все інше – нісенітниця» [3].

Сучасне суспільство, на думку П. Феєрабеда, є «коперниканським» зовсім не тому, що коперниканство було піддане демократичному обговоренню, винесене на голосування, а після прийняття більшістю голосів. Суспільство є «коперниканським» тому, що *коперниканцями є вчені і тому, що їх методологію сьогодні приймають так само некритично, як свого часу приймали космологію єпископів і*

кардиналів» [5]. Все це стане дедалі цікавішим, коли ми згадаємо можливості власне соціальних наук.

Вчений зазначає, що його метод реконструкції наукового розвитку – теоретичний анархізм, є більш гуманним та прогресивним у порівнянні з його альтернативами, що базуються на законі та порядку.

Розвиток політичної науки, на перший погляд, найбільше відповідає принципам, постульованим П. Фесрабедом. Цьому сприяє її ідеологічна зумовленість, міфологічність, концептуальний анархізм, несуттєва теоретична база, суперечливість адгос-гіпотез у межах однієї програми. Протягом усієї своєї історії політична наука намагалася заручитися інструментарієм значної кількості інших дисциплін, що подекуди забезпечувалося апологетикою певних методів у певні періоди її розвитку, що нелогічно призупиняло розвиток альтернативних напрямків дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Алмонд Г.* Политическая наука: история дисциплины [Электронный ресурс] // «Полис» («Политические исследования»). – 1997. – № 6. – Режим доступа: http://www.polisportal.ru/index.php?page_id=51&id=37.
2. *Гуссерль Э.* Картезианские размышления [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kosilova.textdriven.com/narod/studia/Husserl.htm>.
3. *Лакатос И.* Фальсификация и методология научно-исследовательских программ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Science/Lakatos/index.php.
4. *Поппер К.* Предположения и опровержения: Рост научного знания [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/popper/index.php.
5. *Фейерабед П.* Против метода. Очерк анархистской теории познания [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/feyer01/index.htm>.
6. *Фуко М.* Наглядати і карати. – К.: Основи, 1998. – 392 с.

Купченко А. С. *Методология реконструкции развития политической науки.*

В статье сформированы методологические основы исследования развития политического знания. Проанализированы ключевые методологические вариации реконструкции развития символической системы политической реальности. Предложено исследование методологии реконструкции развития политической науки, которая была сформирована на основе теоретико-методологических вариаций

И. Лакатоса и П. Фейерабеда. Предложена схема анализа закономерностей развития политической науки.

Ключевые слова: понятийная структура, политическая реальность, политическая наука, ядро, научно-исследовательская программа.

Kupchenko O. S. Methodology for reconstruction of political science.

In the article formed the methodological basics of research of political knowledge progress. Key methodological variations of symbolic reconstruction of political reality were analyzed. Research methodology reconstruction of political science, which was formed on the basis of theoretical and methodological variations I. Lakatos and P. Feyerabed, was initiated. The scheme of analysis of consistent patterns of political science progress was proposed.

Keywords: conceptual structure, political reality, political science, research program.

Васильчук Є. О.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ПОЛІТИЧНОМУ РАДИКАЛІЗМОВІ ТА ЕКСТРЕМІЗМУ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

Розглянуто концептуальні засади політики запобігання та протидії політичному радикалізму та екстремізму в молодіжному середовищі України. Констатується, що поряд із забезпеченням силової протидії проявам екстремізму актуальним лишається завдання щодо боротьби із поширенням екстремістських настроїв у суспільстві, створенням перешкод для проникнення екстремістських ідеологій до суспільної свідомості.

Ключові слова: політичний радикалізм, екстремізм, протидія, профілактика, молодіжне середовище.

Перебудова суспільного життя на демократичних засадах зумовила суттєве підвищення та активізацію ролі молоді у політичних процесах в Україні. Молодь стала об'єктом конкурентної боротьби різних політичних сил, що прагнуть здобути владу і розглядають найбільш активних та цілеспрямованих представників молодого покоління як